

Handleplan for ordblinde- området

ROSKILDE
KOMMUNE

#ALLE TIDERS ROSKILDE

Indhold

3	INDLEDNING
3	FÆLLES FUNDAMENT OG FOKUSOMRÅDER
4	DET PROFESSIONELLE LÆRINGSFÆLLESSKAB
5	DATA OG MONITORERING
7	TIDLIGE OG FOREBYGGENDE SKRIFTSPROGSINDSATSER
9	SPROGLIG UDVIKLING I FAGENE OG FAGLIG LÆSNING OG SKRIVNING
11	ANALOG OG DIGITAL LÆSNING
12	FORÆLDRESAMARBEJDET
13	BILAGSLISTE

Indledning

Handleplan for ordblindeområdet er udarbejdet med henblik på at højne ordblinde elevers faglige udvikling og trivsel i Roskilde Kommunes folkeskoler. I Roskilde er mellem 3-7% af kommunens elever ordblinde, og der er ordblinde elever på alle skoler. Ordblinde elever har, som alle andre elever forskellige kompetencer og udfordringer. Der er derfor heller ikke en "one size fits all-model", når der tilrettelægges undervisningstilbud til ordblinde elever.

Handleplan for ordblindeområdet beskriver hvilke fælles forventninger og aftaler, vi har inden for ordblindeområdet på tværs af skoler og forvaltning. Den skaber fælles retning for skolernes arbejde med at planlægge lokale skriftsprogsindsatser med øget fokus på deltagelsesmuligheder og læringsfællesskaber for ordblinde elever i klasseundervisningen.

Målgruppen for handleplanen er skolens personale, hvor særligt skolens ordblindelærere og ledelse har en opgave i at udbrede kendskabet og understøtte det fagprofessionelle personale i tiltag og initiativer på ordblindområdet. Skolerne arbejder med at omsætte handleplanen til konkrete tiltag og indsatser i den pædagogiske praksis inden for seks fokusområder og udarbejder en lokal indsatsplan for området.

Handleplan for ordblindeområdet er udarbejdet i samarbejde mellem skoler og forvaltning og findes i en kort udgave, bilag 2: "Handleplan for ordblindeområdet som pixi-udgave", hvor interesserede hurtigt vil kunne danne sig et overblik over indholdet.

Alle skoler arbejder med at omsætte de beskrevne undervisningstiltag og indsatser frem mod 2025.

Fælles fundament og fokusområder

Handleplanen bygger på fundamentet fra "Strategi for sprog og læsning"¹, hvor læsekultur og dannelse, tidlige indsatser og gode overgange samt data og monitorering er i fokus.

Handleplanen indeholder seks fokusområder, der beskriver undervisningstiltag og indsatser, som forskningen anbefaler, og som Børne og Undervisningsministeriets fire nye mål og ni nye initiativer anviser².

¹ Sprog og læsning - Roskilde Kommune

² Ny aftale: 30 millioner kroner skal hjælpe ordblinde børn, unge og voksne Børne- og Undervisningsministeriet (uvm.dk)

Det professionelle læringsfællesskab

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Forskningen peger på, at det er afgørende, at der er mindst én ansat på skolen, som har dybdegående og opdateret viden om ordblindhed, og at der afsættes ressourcer til at arbejde med de ordblinde elever på skolen samt til at bistå lærerne, når der er behov for det. (Hagvet et al., 2016)

”

Det har været givende for mig at have en ordblindelærer, der har kunne hjælpe mig med de udfordringer, jeg har. Det har givet mig lyst til at blive ved og rykket mig på mange områder (citater elev 6. årg.)

Vi arbejder med

- **Ordblindelærere med kompetencer inden for ordblindeområdet**

Alle skoler i Roskilde har en ordblindelærer, der sammen med ledelsen koordinerer skolens ordblindeindsatser. Ordblindelæreren dækker følgende arbejdsområder på skolen:

- Opspore og udrede for ordblindhed
- Følge de ordblinde elevers skriftsprogsudvikling gennem hele skoleforløbet
- Koordinere og udføre skolens ordblindeindsatser med afsæt i den kommunale handleplan samt være den centrale ressourceperson i indsatserne
- Udbrede kendskab til ordblindhed og læse- og skriveteknologi (LST)
- Være bindled mellem ledelse, personale, forældre og elever

- **Koordineret samarbejde mellem den supplerende undervisning og klasseundervisningen**

Samarbejdet mellem lærerne, skolens øvrige vejledere og ordblindelæreren er centralt i Roskilde. Ordblindelæreren sparrer med lærerne om, hvordan undervisningen kan differentieres og skabe deltagelsesmuligheder for ordblinde elever i klassen, fx hvordan LST bedst integreres i undervisningen. Ordblindelæreren sikrer, at supplerende undervisningsindsatser understøtter det, der arbejdes med i klasseundervisningen. Anvendes fx stilladser som skriveskabeloner og metoder som tapping, sigtes der mod, at disse anvendes på tværs af den supplerende undervisning og klasseundervisningen.

- **Kommunale netværk for skolernes ordblindelærere**

Skolernes ordblindelærere deltager i kommunale netværksmøder, der understøtter og styrker ordblindelærerens arbejde på skolen. Her skabes rum for vidensdeling og erfaringsudveksling på tværs af skolerne.

Vi kan også arbejde med

- Fællesmøder for skolens personale med fokus på ordblindhed
- Lærerkurser i lokalt eller kommunalt regi
- Feedforward med fokus på at sikre bedre deltagelsesmuligheder i klasseundervisningen

Data og monitorering

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Hvis eleverne får den nødvendige ekstra støtte og opmærksomhed tidligt i forbindelse med læseundervisningen, er det muligt at forebygge og reducere deres læsevanskeligheder. Det er derfor relevant allerede i de første skoleår at identificere de elever, der er i risiko for at udvikle ordblindhed. (Gellert, A.S. & Elbro, C., 2016)

Tidlige tegn på ordblindhed i børnehaveklassen. Eleverne kan have vanskeligheder ved at

- blive opmærksomme på sprogets lyde, især enkeltlyde (fonemopmærksomhed)
- lære bogstaverne og deres lyde
- lære at sætte bogstaver og lyde sammen til ord (skriftens lydprincip)

Tegn efter den første læse- og staveundervisning

- Vanskeligheder med at læse ord, eleven ikke har set før (svært ved at udnytte skriftens lydprincip)
- Læsefejl, der er i modstrid med lydprincippet, for eksempel 'dun' læst som 'din'.
- Langsom læsehastighed

(Rambøll Management Consulting, VIA University College, Københavns professionshøjskole og Børne- og Undervisningsministeriet (2020). Viden om Forebyggelse af afkodningsvanskeligheder Vidensnotat)

Vi arbejder med

- **Kommunal procedure for tidlig opsporing af alvorlige afkodningsvanskeligheder**

Alle elever sprogscreenes i begyndelsen af børnehaveklassen med "Sprogvurderingen 3-6" jf. bilag 3 "Procedure for anvendelse af Sprogvurderingen 3-6 i Roskilde Kommune". Elever i særlig og fokuseret indsats testes individuelt med "Sprogvurderingen 3-6". På sprogkonferencen aftales hvilke undervisningsindsatser, der skal igangsættes omkring risikoelever.

Alle elever screenes i slutningen af børnehaveklassen eller start 1. klasse med "Ordblinderisikotesten" jf. bilag 4 "Procedure for anvendelse af Ordblinderisikotesten i Roskilde kommune". På læsekonferencen aftales hvilke undervisningsindsatser, der skal igangsættes omkring risikoelever.

- **Kommunal procedure for identificering af ordblindhed**

Alle elever screenes i slutningen af 2. klasse for ordblindhed med "DVO"³. På læsekonferencen aftales hvilke undervisningsindsatser, der skal igangsættes omkring risikoelever.

³DVO-testen er udviklet af Dansk Videncenter for Ordblindhed og bruges til tidlig opsporing af ordblindhed. I modsætning til de andre omtalte test kan DVO-testen fungere som screeningværktøj. Det betyder, at den i modsætning til den nationale ordblindetest kan og må benyttes af alle elever.

<https://socialstyrelsen.dk/filer/handicap/ordblindhed/udvikling-og-afprovnig-af-procedure-til-identifikation-af-elever-i-risiko-for-dysleksi.pdf>

I månederne marts-juni 3.- 9. klasse kan den nationale ordblindetest, "Ordblindetest.nu", anvendes, når skolerne har en begrundet mistanke om ordblindhed. For øvrige elever, hvor der ikke er en dokumenteret eller begrundet mistanke, anvendes andre testværktøjer fx Elbros Lister og DVO jf. bilag 5 "Procedure for afdækning af ordblindhed".

Forældre har retskrav på en ordblindetest én gang i skoleforløbet fx den nationale ordblindetest eller Elbros lister, som kan foregå fra 1. marts på 4. klassetrin.

Skolen aftaler løbende hvilke undervisningsindsatser, der skal igangsættes omkring ordblinde elever.

For ordblinde elever i 9.klasse træffer skolens ledelse senest 1. dec. afgørelse om hvem, der skal aflægge prøve på særlige vilkår.⁴

- **Smidig overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse for ordblinde elever**

Skolerne har sammen med UU-vejlederne fokus på smidige overgange fra grundskole til ungdomsuddannelser for ordblinde elever. Det betyder, at skolen sørger for, at relevant viden følger eleven. Den enkelte skoles særlige arbejde med overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelserne for de ordblinde elever er beskrevet i skolens lokale indsatsplan for ordblindeområdet jf. bilag 6 "Vejledende kommunal indsatsplan".

Vi kan også arbejde med

- Lokalt opsporingsarbejde for at understøtte og synliggøre elevernes faglige udvikling
- Informationseftermiddage for ordblinde elever i overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse

⁴<https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-proever/proevetilrettelaeggelse/proever-paa-saerlige-vilkaar/proeve-paa-saerlige-vilkaar-og-fritagelser>

Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
--	----------------------------	---	--	---------------------------------	----------------------------

Vi ved

Der er evidens for, at den rette tidlige indsats kan reducere risikoen for alvorlige afkodningsvanskeligheder herunder ordblindhed. En tidlig skriftsprogsindsats bør begynde allerede i indskoling. Forskningen peger på at undervisningstilbud, der foregår på små hold, fx supplerende undervisning, giver mulighed for at tilpasse undervisningen efter elevens behov, skabe mere strukturerede forløb og give tæt feedback. Ordblinde elever kan få et mere positivt syn på sig selv og tro mere på egne evner, når de bliver undervist sammen med andre ordblinde elever, som de kan spejle sig i. (Hagvet et al., 2016)

”

Vi kan se betydningen af at få hjælpen så tidligt som muligt og muligheden for både at få undervisning på små hold uden for klassen men også at få lov til at blive i klassen med ekstra hjælp.
(citater forældre til elev 8. årg.)

Selvom jeg selvfølgelig hellere vil have fri, så er det ok at lægge ekstratimer ud over det normale skema, så man ikke misser noget i klassen
(citater elev 7. årg.)

Vi arbejder med

- **Intensive fortløbende undervisningsindsatser**

Med afsæt i den kommunale opsporingsprocedure arbejder skolerne systematisk med forebyggelse af afkodningsvanskeligheder fra 0.kl. Systematikken sikres gennem en vedvarende organisering af forebyggelsesarbejdet fx i form af årshjul.⁵

Skolerne tilrettelægger løbende gennem hele skoleforløbet undervisningsindsatser både i og uden for klasseundervisningen til elever i risiko for ordblindhed og ordblinde elever. Undervisningsindsatserne kan organiseres som holddeling i klassen og supplerende undervisning uden for klassen. Undervisningsindsatser er altid begyndelsen på forløb, der fortløbende støttes af alle involverede parter omkring eleven, så nye arbejdsmetoder, stilladser og strategier fastholdes og automatiseres i klasseundervisningen. Skolerne vægter supplerende undervisningsindsatser tidligt i skoleforløbet. Indsatserne tilrettelægges som intensive og tidsafgrænsede forløb på mindre hold. De fokuserer på følgende undervisningsindhold:

Indskoling	Mellemtrin/udskoling	Hele skoleforløbet
Fonologi	Morfologi	Metakognitive strategier Læse og skriveteknologi (LST) Mestring og selvværd

⁵ Inspiration til arbejdet med årshjul findes i materialet:
[Viden Om - Forebyggelse af afkodningsvanskeligheder | vemu danmarks læringsportal](#)

Den ekstra støtte tager udgangspunkt i en konkret vurdering af den enkelte elevs behov og sker i samarbejde med eleven, ordblindelæreren, lærere, ledelse og forældre. Skolens ordblindeindsatser er beskrevet i skolens lokale indsatsplan jf. bilag 6 "Vejledende kommunal indsatsplan". Skolernes ordblindeindsatser evalueres på årlige kommunale læsemøder mellem skole og forvaltning.

- **At skabe sammenhænge fra den supplerende undervisning til klasseundervisningen**

Skolerne skaber en rød tråd fra de supplerende undervisningsindsatser til klasseundervisningen i forhold til de arbejdsmetoder, stilladser og strategier. Hvis fx håndfonemer anvendes i klasseundervisningen – anvendes dette også i den supplerende undervisning og omvendt.

- **Elevplaner for ordblinde elever**

Elevplaner for ordblinde elever indeholder aftaler om omfang, indhold og organisering af fx supplerende undervisningstilbud, herunder hvilke hjælpemidler, der skønnes nødvendige, for at eleven kan opnå størst mulig læring og udbytte af undervisningen.

Vi kan også arbejde med

- Feedforward indsatser, der understøtter elevens deltagelsesmuligheder i klasseundervisningen
- LST som valgfag til ordblinde elever i udskolingen
- Ordblindementorer – ældre elever der fagligt hjælper yngre elever med fx LST

Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
--	----------------------------	---	--	---------------------------------	----------------------------

Vi ved

Gode skriftsprogskompetencer er en væsentlig forudsætning for at klare sig godt i alle fag i skolen. Forskningen viser, at hvis ordblinde elever skal have deltagelsesmuligheder i klasseundervisningen, skal denne suppleres af støtte, der er målrettet de ordblinde elever og samtidig tilpasset den enkelte elevs muligheder for at deltage. Studier har vist, at ordblinde elever får lettere ved at deltage i undervisningen, hvis læreren har viden om ordblindhed og tilrettelægger undervisningen, så den bygger på tilgange, som både er auditive, sanselige og visuelle og ikke udelukkende er mulig i kraft af elevens skriftsprogsfærdigheder. (Hagvet et al., 2016)

”

Det vil være godt, hvis min ordblindelærer kom ind i timerne i klassen. Det har hun gjort før og det var en stor hjælp.
(citat elev 8.årg.)

På et tidspunkt kom min ordblindelærer op i min klasse og forklarede hele klasse hvad ordblindhed er. Det var godt jeg følte mig mindre speciel efter hendes besøg.
(citat elev 6. årg.)

Vi arbejder med

- **Sproglig udvikling i fagene for ordblinde elever**

LST inddrages i den faglige læsning og skrivning i fagene ved fx at anvende fagordbøger og skrive-skabeloner, der kan understøtte elevens ordforrådstilegnelse og forståelse af fagteksten. Lærerne tænker over at tilrettelægge undervisningen, så ordblinde elever får mulighed for at formidle deres forståelser af et emne på andre måder. Det kan være fx gennem fotos, podcasts, videoer mm. Skolernes ordblindelærer er bindeled til ordblinde elever og deltager i perioder i klasseundervisningen i fagene. Ordblindelærerens faglighed kan fx bringes i spil ved at faglæreren instruerer opgaven, og ordblindelæreren instruerer, hvordan de ordblinde elever kan arbejde.

- **Lærermødelering og eksplicit undervisning**

Det er hensigtsmæssigt, at lærerne eksemplificerer undervisningens indhold for eleverne fx ved at tænke højt om arbejdsprocessen. Ved lærermødelering får eleverne indsigt i de tankeprocesser, opgaven kræver, hvilket understøtter ordblinde elevers læring.

- **Læse- og skriveopgaver tilpasset den ordblinde elev**

Alle lærere tilrettelægger læse- og skriveopgaver, så ordblinde elever kan deltage på lige fod med de andre elever i klasseundervisningen, dvs. ud fra samme indhold og aktiviteter, men med mål, tempo og LST, der passer til den enkelte elev. Alle lærere støtter ordblinde elever, så de ved, hvornår de skal anvende oplæsningsstøtte, læse selv, eller hvordan en skriftlig opgave skal tilgås. Teksters tilgængelighed kan vurderes ud fra følgende:

- Indeholder teksten fx billeder, grafer mm., som kræver en forklaring inden teksten læses og som kan besværliggøre oplæsningen.
- Hvilken for forståelse og ordforråd skal eleverne trække på for at kunne forstå teksten

Vi kan også arbejde med

- Skriftlige arbejdsplaner i form af skriveskabeloner, læseguides mm
- Digitale og analoge læsemåder som understøtter og udvikler elevernes læseforståelse
- Metakognitive læseforståelsesstrategier som fx VØL, De fantastiske fire, FARAO m.fl.

Analog og digital læsning

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Elever i ordblindevanskeligheder har brug for grundig introduktion til læse- og skriveteknologi (LST), hvis de skal lykkes med at anvende dette i undervisningen. Det har en positiv betydning for elevernes læring, hvis de anvender LST. Lærere, der modtager kurser i brugen af LST, vil føle sig bedre klædt på til at inddrage dette i undervisningen og instruere eleverne i anvendelsen af programmerne. (Gandil & Olsen, 2016 og Svendsen, 2016)

Det var rigtig godt med CD-ord kurset, og det ville være rigtig godt, hvis der kom flere kurser fx til tysk eller eksamen. Hvis ikke jeg havde mine hjælpemidler, ville opgaverne tage meget lang tid og det ville være svært at følge med. (cit. 8. årg.)

Det er ikke givet men utroligt vigtigt at alle mine lærere bakker op om brugen af hjælpemidler (cit. elev 6. årg.)

Vi arbejder med

- **LST bevidst og målrettet i klasseundervisningen**

Alle elever har adgang til LST. Programmerne kan hentes via elevens uni-login. Ordblinde elever har adgang til funktioner som tale-til-tekst, oplæsning, ordforslag, stavekontrol, søgefunktion, kommatering, oversættelse og grammatik. Endvidere stilles alle tekster til rådighed i digitaliseret form. Skolens ordblindelærer støtter lærerne på skolen i at tilrettelægge undervisningen, så ordblinde elever lærer at arbejde med LST på en bevidst og målrettet måde tilpasset de læse- og skriveopgaver, der arbejdes med i klassen fx skimmelæsning på computeren, delt skærm mm.⁶

- **Ordblindeindsatser, der inkluderer læse- og skriveteknologi (LST)**

Skolernes ordblindeindsatser har fokus på at inkludere LST i læse- og skriveprocessen. Eleverne undervises i fonologiske og morfologiske ordlæse- og stavestrategier, som de kan udnytte i læse- og skrivearbejdet på computer eller iPad fx VAKS, Ord, Mivo mm. Skolernes ordblindeindsatser inkluderer LST gennem hele skoleforløbet. Den enkelte skoles LST-indsatser er beskrevet i skolens lokale indsatsplan jf. bilag 6 "Vejledende kommunal indsatsplan".

- **LST-kurser til alle lærere**

Skolerne tilbyder kurser i brugen af LST til alle lærere. Kurserne omhandler:

- Kendskab til programmer
- Tilrettelæggelse af undervisning, der understøtter brugen af LST
- Kendskab til strategier i forbindelse med LST
- Deltagelsesmuligheder for ordblinde elever i klasseundervisningen
- Den ordblinde elevs stemme og samarbejde med andre elever

Vi kan også arbejde med

- Ordpatruljer
- IT- cafeer for både elever, forældre og lærere
- Forældrekurser i LST

Forældresamarbejdet

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Studier peger på, at forældrenes støtte spiller en væsentlig rolle for ordblindes skolegang, og at det er centralt, at skolens og forældrenes indsats supplerer hinanden. Forskningen viser, at det er vigtigt, at forældrene har viden om, hvordan ordblindhed kan påvirke deres barns faglige selvtillid og selvværd, samt hvordan forældrene kan støtte op om at undgå emotionelle følgevirkninger. (Hagvet et al., 2016)

”

Skolen gør en kæmpe indsats og involverer os forældre i processen. Det er trykt som forældre at vide, og det giver os muligheden for at bakke op og hjælpe så godt som muligt. (Citat fra forælder elev 8. årg.)

Vi arbejder med

- **Forældreinddragelse**

Skolen har fokus på at inddrage ordblindes elever forældre i skolens arbejde omkring eleven. Skolens ledelse sikrer og sætter rammen for, at samarbejdet med forældrene kan finde sted, og at skolens indsats omkring ordblindes elever og forventninger til, hvordan forældrene støtter deres barns læring, bliver transparent for alle.

- **Løbende dialog om ordblindes elevers trivsel og faglige udvikling**

Ordblindelæreren er skolens faste kontaktperson til forældre til ordblindes børn. Ordblindelæreren har sammen med skolens ledelse det overordnede ansvar for løbende at informere forældrene om:

- Testresultater
- Skolens ordblindesindsatser
- LST
- Hvordan ordblindes elevers trivsel og faglige udvikling støttes gennem deres skolegang – både i skolen og hjemme

Den enkelte skoles ramme for forældresamarbejdet er beskrevet i skolens lokale indsatsplan jf. bilag 6 "Vejledende kommunal indsatsplan"

Vi kan også arbejde med

- Forældremøder målrettet forældre til ordblindes elever enten lokalt eller kommunalt
- Forældrekurser
- Statusmøder før, under og efter supplerende indsatser med fokus på den ordblindes elevers trivsel, læring og progression, forældreansvar mm.

Handleplan for ordblindeområdet er udarbejdet af ordblindelærere, læsevejledere, ledelsesrepræsentanter og konsulenter i skole & klub og PPR

Bilagsliste

Bilag 1: "Teori om ordblindhed"

Bilag 2: "Handleplan for ordblindeområdet som pixi-udgave"

Bilag 3: "Procedure for anvendelse af Sprogvurdering 3-6 i Roskilde Kommune"

Bilag 4: "Procedure for afdækning af ordblindhed i Roskilde Kommune"

Bilag 5: "Procedure for anvendelse af Ordblinderisikotesten i Roskilde kommune"

Bilag 6: "Vejledende kommunal indsatsplan"

Bilag 7: "Forslag til videre læsning"

